

Bog anmeldelse

Niels Lauritsen (2017)

Brudflader. Afrika og Danmark,
Skriveforlaget, 231 sider, 199,95 kr.

Udviklingspraktikeren møder udviklings-systemet

Har en jysk en Rotary klub eksempelvis indsamlet 50.000 kr. til at »hjælpe de fattige i Afrika«, vil den være nået et godt stykke på vej mod målet, hvis den startede med at henvende sig til en mand som Niels Lauritsen. Med 45 års projekterfaring, heraf halvdelen af tiden i et utal af forskellige lande i Afrika, er Niels Lauritsen inkarnationen af en udviklingspolitisk projektmager – en praktisk mand med begge ben plantet solidt i fornuftens muld.

Konkret kunne han finde på at tage en bil ud til landsbyen Mwello i distriktet Tororo i Uganda for at indlede drøftelser med de lokale. Hvad har de behov for? Ønsker de hjælp til at få opfyldt deres behov? Giver det mening på langt sigt at investere i det pågældende behov? Vil landsbyen i fællesskab kunne udnytte investeringen til at igangsætte andre projekter på egen hånd? Tingene skal diskuteres godt igennem, og gensidige forventninger skal afstemmes. Niels Lauritsen skal desuden, med kendskab til de lokale sprog, skikke og kultur, forsøge at aflæse

de budskaber der sendes i hans retning, og han skal være klar til at byde ind med meget konkrete løsninger. Hvis han leverer udstyr, hvem i landsbyen vil så grave, hente sten og bygge fundamentet? Hvis projektet kommer op at køre, hvem er parat til at tage over, når Niels Lauritsen ikke længere er til stede? Der er, med andre ord, tale om udvikling på det helt grundlæggende niveau: at hjælpe andre mennesker til at kunne hjælpe sig selv. Det er hands on-udvikling. Niels Lauritsen taler med de mennesker, der er direkte berørt; han investerer udviklingsmidler, men han investerer også sig selv; han etablerer tillidsrelationer, bygger op og udvikler.

Som praktisk mand i et komplekst udviklingspolitisk miljø har der været mange udfordringer at overkomme. Én ting er, at man som projektmager kommer derud, hvor der er folk i nød. Man færdes på hospitaler, hvor der er krigsinvalidere og lemlæstede, børn og unge, kvinder og mænd i hobetal, med en klar viden om, at der kun er kapacitet til at give et fåtal eller sågar ingen af disse den behandling de har behov for. Man færdes i landsbyerne, hvor lokale kulturer og traditioner har fastlåst mande- og kvinderoller på en måde, så piger systematisk behandles dårligere end kvæget. Som udviklingspolitisk praktiker ser man tørke og oversvømmelse, nød

og elendighed, vold og trusler i ét væk. Man må også ofte træffe nogle svære valg baseret på nogle simple cost-benefit-analyser. For eksempel må man bare erkende, at det som oftest er svært eller direkte umuligt at nå ud til de allermest sårbare; at man må lade en stor mængde gå til grunde for i det mindste at kunne hjælpe nogle få: »Fagets praktikere ved, at det er næsten umuligt at nå ud og ned til de allerfattigste, så man må nøjes med noget mindre, hvis man vil have en bedre og hurtigere effekt af bistanden, en bedre omkostning til effekt-rate« (p. 187).

Hvor grænseoverskridende denne konstante konfrontation med livets skyggeside end måtte forekomme at være, så er det tilsyneladende ikke dér, man som udviklingsmedarbejder udfordres allermest. Når alt kommer til alt, er man til stede netop disse steder for at yde et lille bitte bidrag til at finde løsninger. Og griber arbejdet an med snusfornuft og årelange erfaringer i rygsækken, kan der faktisk spores fremskridt her og der.

Det er helt andre forhold, der tærer på praktiske udviklingsmedarbejdere som Niels Lauritsen – nemlig alle de fejl og katastrofer, der finder sted på grund af dumhed, udygtighed, ondskab, ligegyldighed, grådighed, politisk korrekthed og naivitet. Dem står den praktiske mand hjælpeløs over for. Og det tærer.

Det giver derfor god mening, at Niels Lauritsen i sin erindringsbog bruger mest plads på at beskrive og forklare de forhold, der efter hans mening bør ændres i udviklingspolitikken. Det forekommer mig, at bogen fungerer som en slags selvterapi, der tillader, at årtiers undren, skuffelse og nogle gange indestængt raseri får næsten frit udløb. Bogen er således ikke en praktisk mands opskrift på, hvordan man bedriver udviklingspolitik på det helt decentrale niveau. En sådan bog vil Niels Lauritsen med alle de mange års erfaring, fra alle mulige sektorer og fra flere forskellige danske civilsamfundsorganisationer, som ek-

sempelvis Dansk Røde Kors og Mellemløbet Samvirke sagtens kunne have skrevet. Han vil kunne have skrevet den utekniske, »no bull-shit« grønspættebog med oplistning af alle de tricks og fiduser, han har lært gennem sit lange professionelle virke i felten. Den bog, han derimod har skrevet, kan først og fremmest ses som en – til tider desperat – advarende pegefinger om, at tiden er kommet til, at vi reflekterer grundigt over, hvorvidt vi hjælper og hvem vi hjælper. Fungerer vores udviklingsbistand, og kan det forekomme, at udviklingsbistanden nogle gange mest hjælper os selv og vores egen selvtilfredshed i Danmark?

Problemerne kan findes mange steder. Bogen er bygget noget ustruktureret op – i brudflader – og intenderer ikke at give en sammenhængende analyse. Men gennem bogen vender Niels Lauritsen hele tiden tilbage til tre aktører, som burde kunne gøre det bedre: civilsamfundsorganisationerne, danske politikere og regeringerne i modtagerlandene – de gode, de onde og de grusomme.

De »gode«: professionaliserede civilsamfundsorganisationer

Udviklingssektoren er blevet »massiv« (p. 19), og særligt civilsamfundsorganisationerne fylder godt op. Disse mange organisationer – udviklingsmafiaen, om man vil (p. 189) – præsenterer ofte sig selv og betragtes i offentligheden som »ordentlige organisationer« (p. 113). Men der er grund til at være skeptisk. Én ting er, at deres ideologiske og som oftest venstresnoede grundlag fra 1960'erne og 1970'erne i bedste fald er naivt og i værste fald direkte skadeligt for udviklingen i de afrikanske lande. En anden ting er, at de løbende er blevet professionaliseret (læs bureaukratiseret) i en så udstrakt grad, at en meget stor del af tiden og ressourcerne nu bliver anvendt på at promovere sig selv i de nationale og internationale medier eller på selvadministration. Niels Lauritsen vurderer, at kun omkring 40 pct. af det samlede udvik-

lingspolitiske budget anvendes på at levere en konkret ydelse til en konkret målgruppe (p. 18). Helt galt går det, når man i Afrika kan se de danske regionale repræsentanter for Røde Kors »køre rundt i meget store og dyre biler, bo i meget dyre, lejede boliger, have børn i en dyr international skole og uden for kontortid have medlemskort til golf- eller sejlklub, og det samtidig med, at repræsentanten over for det lokale selskab manede til mådehold og budgetreduktioner i partnerstøtten og programporteføljen« (p. 133).

De »onde«: overfladiske politikere

De danske politikere hører til en anden gruppe af syndere i dansk udviklingspolitik. Politikerne skifter målsætninger og udviklingspolitisk strategi så ofte, at det er vanskeligt for praktikerne helt at vide, hvad den aktuelle målsætning er og dermed tilsvarende vanskeligt at rapportere hjem om fremskridt. Praktikerne bliver mere eller mindre tvungen til at fikle med indberetningerne. Når man eksempelvis har brugt tid og ressourcer i felten på at opbygge et vandforsyningssystem og efterfølgende bliver bedt om at vurdere resultaterne i forhold til »rettigheder«, »demokratisering«, »empowerment af kvinder« og »den grønne dagsorden«, så må man anvende »praktikere-ns sminkedåse« og udvise lidt kreativitet i skrivelserne, der sendes hjemad (p. 184). Niels Lauritsen beklager, at klassiske udviklingspolitiske prioriteter, der faktisk kan leveres med succes, og som kan måles med stor sikkerhed – det kunne eksempelvis være rent vand, vandforsyning, sanitet, sundhed, og uddannelse – stille og roligt glider i baggrunden i den danske bistandsprioritering (p. 128) for at blive erstattet af luftige målsætninger, der tilsammen kan give en fuld plade i »Bullshit-bingo« (p. 201). Helt galt går det, når politikerne taler om, at »det vigtigste formål med ulandsbistanden er at skabe langsigtet bæredygtig udvikling i de fattige lande« (p. 186). Det er ifølge Niels Lauritsen en intetsigende politikerfloskel, som i virkeligheden bruges som undskyldning for, at intet sker. Det lange

sigt bliver til en evighed, og man får på fornemmelsen, at de danske politikere er mere interesserede i Danmarks renommé i FN end i, hvad der virker i det praktiske udviklingspolitiske arbejde blandt mennesker i nød.

De »grusomme«: korrupte regeringer

De helt store syndere i Niels Lauritsens beretning er dog modtagerlandenes regeringer. Han har intet godt at sige om nogen afrikansk myndighedsperson. Tværtimod forekommer det ham, at der er opstået en lovmæssighed om, at når man har været i regering i en kort årrække, så institutionaliseres korrupsionen i en så massiv udstrækning, at regeringen vil bruge alle – som i alle – midler til at forblive på magtens trone. Det værste er dog, ifølge Niels Lauritsen, at Danmark med sin udviklingsbistand ofte er med til at holde disse korrupte regeringer ved magten. Her støtter han op om nobelprismodtageren Angus Deaton, der i 2015 bl.a. fik prisen for at hævde, at hvis bistanden er stor nok, lytter regeringerne mere til, hvad donorerne siger, end hvad deres egne befolkninger ønsker; og jo mere udemokratisk og korrupt et land er, desto mere negativ effekt har bistanden (pp. 172-3). Kenya – en dansk donordarling – er et godt eksempel. En revisionsrapport fra 2015 gjorde opmærksom på, at der kun kan redegøres for en fjerdedel af de samlede offentlige udgifter, og Transparency International konkluderer, at landet figurerer som nummer 154 ud af 183 lande på korrupsionsskalaen. Niels Lauritsen vurderer samlet set, at mindst 20 pct. af landets statsbudget går tabt i korrupsion, hvilket svarer til 25 milliarder kroner årligt, eller omkring 250 gange mere end den danske bistand til landet per år (p. 169-70). Samme år besøger daværende udenrigsminister Kristian Jensen Kenya og fortæller, at Danmark vil opretholde bistandsprogrammerne i landet, og højtideligt erklærer, at landet er nået langt og har et stort potentiale. Her erklærer Niels Lauritsen sig helt og aldeles uenig: »Er det det samme Kenya, han har besøgt, som det jeg kender og har arbejdet i? Mener han det,

er han bekendt med, hvad der ellers foregår i landet, eller bliver han trukket rundt ved næsen af embedsfolkene eller ambassaden« (p. 190). Hvordan kan det så være, at Danmarks bistand fortsætter, tilsyneladende uanfægtet af, om det går godt eller skidt? Svaret er ifølge Niels Lauritsen, at »der er indbygget en behagelig inerti i denne bistand. Når den først er kommet på plads, med programmer, projekter, kontorer, udsendt og lokalt personale, boliger med egen elektricitetsforsyning og pigtrådshegn, skolegang sikret for børnene, ambassadebygningen bekostet med millioner i ekstra sikkerhedsforanstaltninger og så videre, så trækker man sig ikke bare fra det ene år til det andet« (pp. 175-6).

Slå aldrig budbringeren ihjel

En skeptisk læser vil måske indvende, at Niels Lauritsen skulle tage og skrive om noget, som han har en mere indgående indsigt i end de strukturelle og makropolitiske forhold i udviklingspolitikken. Det virker eksempelvis lidt outdated at påstå, at dansk udviklingspolitik i dag holdes uden for almindelig politisk debat. I de senere år er det nærmere et område, der er blevet voldsomt politiseret. Han skulle have holdt sig til at give de mange

»war-stories« og »cases«, som han må have oplevet på sin vej. Han skulle have skrevet sin grønspættebog for udviklingspraktikere.

En mere imødekommende læser vil derimod nok fastholde, at netop Niels Lauritsen, der i sit virke har fået en indgående indsigt i de mest centrale mekanikker i komplekse praktiske udviklingsprocesser, også har optjent en ret til at fortælle højt, klart og som oftest bramfrit, hvor skoen trykker i dansk udviklingspolitik. Vi bør lytte godt efter og være mere imødekommende over for budbringeren, også når budbringeren medbringer beskeder, som i deres essens er ganske ubehagelige.

Både den skeptiske og den imødekommende udviklingspolitiske interesserede og bekymrede læser vil dog i Niels Lauritsens bog finde en autenticitet, der i sig selv gør den læseværdig.

Martin Marcussen
Professor
Institut for Statskundskab
Københavns Universitet
mm@ifs.ku.dk